

Vzpomínka na entomologa Františka Klapálka (1863–1919)

V r. 2019 uběhlo 100 let od úmrtí významného českého entomologa Františka Klapálka. Jeho jméno již navždy zůstane spjata především s Českou společností entomologickou, jelikož právě na popud tohoto středoškolského profesora byla 17. ledna 1904 svolána schůze, na níž se sešlo 20 českých entomologů za účelem přípravy ustavující valné hromady a sepsání stanov budoucí Společnosti. Dne 9. března téhož roku byla na valném shromáždění konaném v Praze ustanovena Česká společnost entomologická (dále jen ČSE, obr. 2). Na schůzi byl zvolen sedmičlenný výbor, v jehož čele stanul právě F. Klapálek, jednomyslně zvolený prvním předsedou. Byly rovněž přijaty první stanovy ČSE a členy se stalo hned 57 českých entomologů. Zároveň byla ustanovena redakční rada nově vzniklého časopisu *Acta Societatis Entomologicae Bohemiae* (Časopis České společnosti Entomologické) a koncem r. 1904 vyšlo první číslo. V r. 1993 začala ČSE vydávat časopis *Klapalekiana*, který nese jméno na počest F. Klapálka.

František Klapálek se narodil 30. srpna 1863 v Luži u Skutče (dnes okres Chrudim, Pardubický kraj). O přírodní vědy se zajímal již v raném věku. Po skončení základní školy absolvoval gymnázium v Litomyšli (1873–81). Zájem o přírodní vědy ho přivedl na tehdejší Filozofickou fakultu české Karlovy univerzity v Praze, na které tento obor úspěšně dokončil v r. 1887. Při vysokoškolských studiích působil od r. 1883 jako odborný asistent prof. Antonína Friče (1832–1913). Po absolvování vysoké školy nastoupil krátce jako učitel na litomyšlské gymnázium (1887–88) a poté pracoval jako asistent v zoologickém oddělení Muzea Království českého v Praze (dnes Národního muzea, 1888–91). Jeho působení zde nemělo dlouhého trvání a již v r. 1892 se stal středoškolským profesorem opět v Litomyšli. Posléze stejnou funkci vykonával v Třeboni a na několika institucích v Praze.

Po odborné stránce se zajímal o studium chrostíků (Trichoptera), pošvatek (Plecoptera), síťokřídlých (Neuroptera) a brouků (Coleoptera) – zejména „vodních“ skupin. Světově proslul jako odborník na pošvatek, jež studoval nejpodrobněji a byl schopen determinovat exempláře ze všech kontinentů. Věnoval se však i dalším skupinám. Jeho zájem byl zaměřen především na faunistiku, morfologii a ekologii těchto skupin hmyzu. Své rozsáhlé sbírky včetně odborné knihovny odkázal ČSE, která je v r. 1928 darovala Entomologickému oddělení Národního muzea. Menší část sbírky chrostíků je uložena v Moravském zemském muzeu v Brně. Jako význačný entomolog byl znám po celém světě. Nelze také nezmínit, že je autorem prvního českého překladu slavné knihy Charlese Darwina *O vzniku druhů přírodním výběrem nebo-*

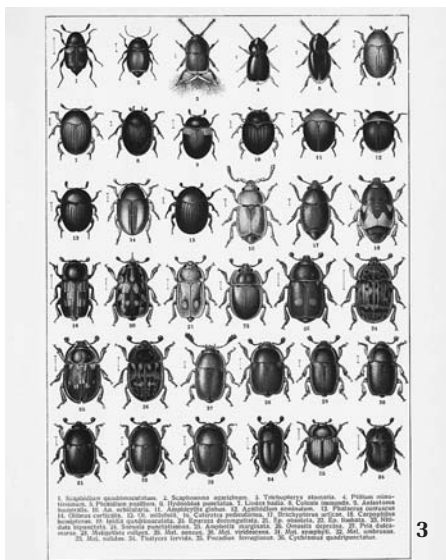

1 Portrét Františka Klapálka z 30. srpna 1887

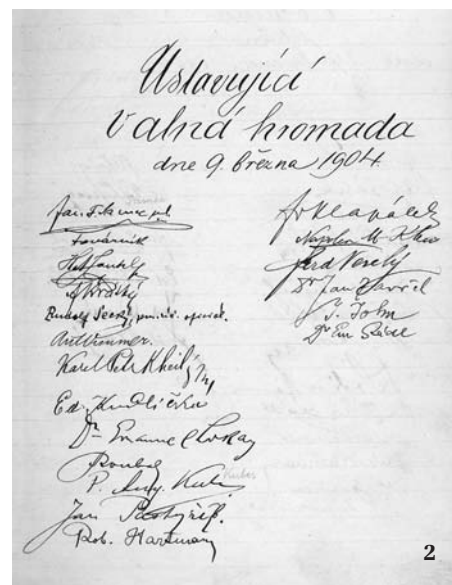
2 Zápis z prvního valného shromáždění, na kterém byla 9. března 1904 ustanovena Česká společnost entomologická.

3 a 4 Ukázky ilustrací z Atlasu brouků středoevropských, kterou F. Klapálek napsal a ilustroval podle vzoru atlasu evropských brouků německého entomologa Carla Gustava Calwera. Z Archivu Entomologického oddělení Národního muzea

li uchováním prospěšných plemen v boji o život (1859), kterou zároveň vydal vlastním nákladem r. 1914. Dalším významným počinem je překlad dvoudílné práce *Ze života hmyzu* od francouzského entomologa Jeana-Henriho Fabra (první díl 1911, druhý 1916). Sám byl pilným spisovatelem. Za nejznámější dílo F. Klapálka lze rozhodně považovat dvoudílný *Atlas brouků středoevropských* (poprvé vydán 1903). Publikace si i sám ilustroval, byl

3

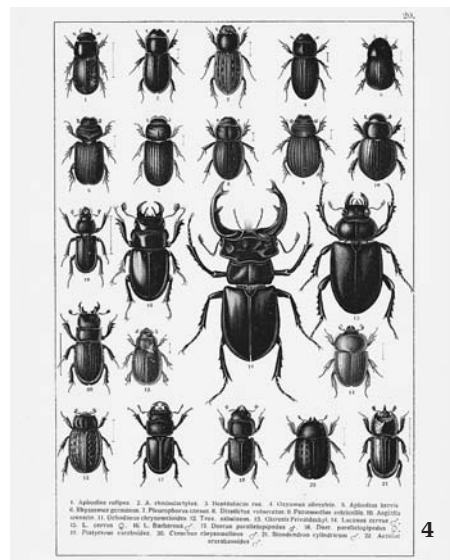

2

velmi nadaným kreslířem (obr. 3 a 4). Jak jsme uvedli výše, v r. 1904 byl zvolen za prvního předsedu ČSE a tuto funkci vykonával až do své smrti 3. února 1919. Smysl pro spolkovou činnost mu nelze upřít. Patřil k zakládajícím členům Klubu přírodovědeckého v Praze, v průběhu života se také stal dopisujícím členem České akademie věd a umění (od r. 1900), členem a předsedou Českého svazu úřednických spolků (1908) a později řádným členem Královské české společnosti nauk v Praze (1919).

Touto krátkou vzpomínkou bychom chtěli uctít památku člověka, kterému vděčíme mimo jiné za to, že před 116 lety vznikla Česká společnost entomologická. Šlo vpravdě o renesanční osobnost, jeho odkaz je i po sto letech stále živý. Život a dílo F. Klapálka může sloužit jako velký vzor i v dnešní době. Podrobné shrnutí mohou čtenáři nalézt v publikaci *Entomolog František Klapálek (1863–1919)* od Oldřicha Pakosty vydané Státním oblastním archivem v Zámrsku a Státním okresním archivem Svitavy se sídlem v Litomyšli v r. 2019.

K dalšímu čtení např. Živa 1963, 4: 132; 2004, 3: XXXI–XXXII; 2014, 5: 215–218 a CV–CVI.

4